

XIX. YÜZYILDA DARENDE KAZASI VE KÖYLERİ

(Fiziki, İdari ve Sosyoekonomik Bir İnceleme)

Dr. Osman TAŞKIN

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığının bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-528-3

Kitap Adı

XIX. Yüzyılda Darende Kazası ve Köyleri
(Fiziki, İdari ve Sosyoekonomik Bir İnceleme)

Yazar

Osman TAŞKIN

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Bisac Code

HIS054000

DOI

10.37609/akya.1184

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	vii
GİRİŞ.....	1
KAYNAKLAR.....	5
Temettüat Defterleri:.....	5
Nüfus Yoklama Defterleri:.....	8
Cizye Defterleri:.....	10
Tapu Tahrir Defterleri:.....	11
Ahkâm Defterleri:.....	14
Şeriyye Sicilleri:.....	14
Diğer Arşiv Belgeleri:.....	15
1. BÖLÜM	
Darende Tarihine Genel Bir Bakış.....	19
Darende Adı ve İlkçağdan Türk Hâkimiyetine	
Kadar Siyasi Tarihi.....	19
İslam Devletleri Devri ve Türk Hâkimiyetine Girişi.....	21
Selçuklular ve Diğer Türk Devletleri	
Hâkimiyetinde Darende.....	22
Osmanlı Döneminde Darende.....	26
2. BÖLÜM	
Darende Kazası'nın Yerleşimi.....	29
Kaza'nın Konumu ve Genel Görüntüsü.....	29
Darende ve Çevresindeki Kaleler.....	33
Darende Kalesi (Zengibar Kalesi).....	34
XVI. Yüzyılda Darende Mahalleleri.....	38
XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Darende Mahalleleri.....	39
(1850-1900) Darende Mahalleleri ve Darende Kazasının	
Yer Değiştirmesi.....	44
Günümüz Darende Kazasının Yerleşimi.....	46
Nâhiyeler.....	49
Köyler ve Mezralar.....	50
Dinî ve Sosyal Yapılar.....	61
Camiler ve Mescitler.....	61
Şeyh Hamid-i Veli Cami.....	63
Tekke ve Zaviyeler.....	72
Eğitim Kurumları.....	81

Külliye.....	82
Mektep ve Medrese	83
Kütüphane.....	84
Hamamlar	85
Zanaat ve Ticaret Yerleri	86
Geleneksel Evler ve Bölgesel Mimari Özellikleri	87
3. BÖLÜM	
Darende Kazasının İdarî Yapısı ve Nüfusu	89
Kazanın İdarî Statüsü ve İdare Tarihi	89
Kazanın İdari Coğrafyası	93
Kaza Yönetimi.....	96
Tanzimat Öncesi Kaza Yönetimi ve Yöneticiler.....	96
Darende Kazasında Tanzimat'ın Uygulanması	105
Tanzimat Sonrası Kaza Yönetimi	109
Nahiye Yönetimi.	122
Muhtarlıklar	124
Darende Kazasının Nüfusu	125
Toplam Nüfus	125
Nüfus Hareketleri.....	138
4. BÖLÜM	
Darende'de Ticaret Hayatı.....	149
Darendeli Tüccarlar ve Ticaret Ağı.....	149
Sosyal Tabakalaşma ve İktisadî Hayat	155
Hane Reislerince Temsil Edilen Meslekler.....	155
Kaza Merkezinde Sosyal Tabakalaşma	158
Hane Reislerinin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	158
Köylerde Sosyal Tabakalaşma.....	165
Hane Reislerinin Mesleklerine Göre Dağılımı	165
Garyimüslümlerde Sosyal Tabakalaşma	170
Hane Reislerinin Mesleklerine Göre Dağılımı	170
Çeşitli Meslek Gruplarının Elde Edilen Gelirlerin	
Kaynakları İtibariyle Dağılımı	174
Haneler Arası Gelir Dağılımı.....	188
Vergileme ve Vergi Yükü	212
SONUÇ.....	219
BİBLİYOGRAFYA	221
HARİTALAR	231
EKLER.....	237

KISALTMALAR

A.AMD.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi Divân-1 Hümâyûn Âmedi Kalemi
A.DVN.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Divânı-1 Hümâyûn (Beylikçi) Kalemi
A.DVN.MHM	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Divânı-1 Hümâyûn Mühimme Kalemi
A.MKD.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Âmedi
A.MKT.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Kalemi
A.MKT.DV.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Deavî
A.MKT.MHM	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Mühimme
A.MKT.MVL	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Meclis-i Vâlâ
A.MKT.NZD.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Nezâret ve Devâir
A.MKT.UM.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sadâret Mektûbî Umum Vilayet
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
AÜDTCF.	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.
BOA Rh.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi.
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi.
CÜFEF.	: Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Çev	: Çeviren
D.	: Dosya
D.CMH.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bâb-1 Defteri Cizye Muhasebesi
D.CRD	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bâb-1 Defteri Ceride Odası
D.T.C.F.D.	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
HH	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hatt-1 Hümâyûn
hk.	: Hüküm
İ.D	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi İrade Dâhiliye
İA	: İslam Ansiklopedisi
İDA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İFM	: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
İ.Ü.E.F.	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
ŞŞS.	: Sivas Şerîye Sicili
TT	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defteri
V.	: Vesika
VD	: Vakıflar Degisi

SUNUŞ

Hâlâ yeterli düzeyde olduğu söylenemeyecek bir araştırma alanı olan yerel tarih çalışmaları Osmanlı toplum ve devlet yapısını anlamak için önemli bir araştırma alanını oluşturmaktadır. Zira bütünü anlamanın, parçaları anlamaktan geçtiği bir gerçektir. Özellikle doğu batı ve kuzey güney doğrultuda ticaret yolu üzerinde olan yerleşim yerlerinin incelenmesi Osmanlı ticaret ve sosyal tarihî incelemeleri açısından önemlidir. Bu yerlerden biri olan Darende, ilkçağlardan bu yana önemli ticaret güzergâhında bulunmaktadır; Bağdat-Musul-Diyarbakır-Malatya ticaret hattı, Şam-Halep-Diyarbakır-Malatya hattı, Tebriz-Van-Diyarbakır-Malatya hattı, Tiflis-Kars-Erzurum-Harpur-Malatya hattı, Samsun-Sivas-Darende hattı ve Darende-Kayseri-Ankara-İstanbul ticaret hattının kavşak noktasındadır. Araştırmamız da göstermiştir ki Darendeli tüccarlar Bağdat'tan Trabzon'a, Kars'tan Aydın'a, Şam'dan Halep ve Adana, Konya, Kütahya ve birçok Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesindeki kasabalarda ve şehirlerde ticaret yapmışlardır. Bu yüzden biz de bu küçük ancak tarihî bir şehir olan Darende kazasının incelenmesi gerektiğini düşünüp bu çalışmayı gerçekleştirdik. Çalışmada öncelikle yararlanılan kaynaklar tanıtılmıştır. Darende tarihine genel bir bakıştan sonra kaza merkezindeki mahallelerin fizikî yapısı, köy ve mezralar ele alınmıştır. Ardından idarî yapı ve nüfus yapısı ele alınmış; Darende'de ticaret hayatı, sosyal tabakalaşma ve iktisadî hayat incelenmiştir. Gözden geçirilmesine rağmen yine de kitabın eksikleri ve hatalar yazara aittir.

Çalışmanın gerçekleşmesinde yardımları ve kitap projesini bir an önce gerçekleştirmem hususunda ilk günden beri bana

telkinlerde bulunan sayın hocam Prof. Dr. Ömer Demirel'e, Prof. Dr. Süleyman Kızıltoprak'a; çalışmalarımnda her zaman yanımda olan aziz dostum Doç. Dr. Şefaattin Deniz'e teşekkür ediyorum. Maddî ve manevî desteğini her zaman yanımda hissettiğim hayat yoldaşım Zeynep'e, istemesem de çoğu kez ihmal ettiğim çocuklarım Betül Asude ve Ahmet'e, dualarını her zaman yanımda bildiğim annem Fatma, babam Yusuf Taşkın'a çok şey borçlu olduğumu belirtmek isterim.

Dr. Osman TAŞKIN
Darıca, Temmuz 2019

BİBLİYOGRAFYA

ARŞİV VESİKALARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Defterler

Tapu Defterleri: 156, 252,408, 387 Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri 937-(1530) II, Dizin ve Tıpkı Basım, Ankara 1992.

Temettuat: 13187, 13189, 13192, 13193, 13195, 13196, 13198, 13201, 13203, 13204, 13208, 13209, 13210, 13211, 13212, 13214, 13215, 13218, 13221, 13222, 13188, 13190, 13191, 13194, 13197, 13200, 13202, 13205, 13206, 13207, 13213, 13216, 13217, 13219, 13220.

Nüfus Defterleri: 40687, 40257, 40418.

Cizye Defterleri: 517, 372, 731 (bu defter çürük olduğu için kullanılamamıştır).

Ahkam Defterleri: Sivas Ahkam, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36.

Mühimme Defterleri: III hk.84, VII hk. 1707, XIII hk. 605, 1258, 1362.

Maliye Nezâreti Masârifât (ML.MSF), 7135, 7035.

Bab-ı Seraskeri (SRA), 238.

Salnâmeler: Sivas Vilayet Salnâmesi, 1287, 1288, 1289, 1298, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1325.

Belgeler

İrade, Dahiliye, 2632, 522, 42609, 64916,

İrade, Meclis-i Vâlâ, 989, 9281, 9421, 2020, 12506, 12632, 14763, 21286,

Hatt-ı Hümayun, 25096.

Cevdet Maarif: 6514

Cevdet Dahiliye: 5789, 12836.

Cevdet Evkâf: 20510, 26016, 14000, 15038, 15106, 16326, 16383, 16674, 17063, 17093, 17928, 20373, 23598, 26016, 27261, 27540, 16679, 19525, 33084, 8474, 9551, 10063.

Mektubi Kalemî (A.MKT.)

Dosya No/Vesika No: 2/13; 16/31; 30/32; 35/20; 54/83; 63/26; 132/61; 107/90; 185/14; 118/96; 216/30; 214/45; 220/54; 206/89

Divan-ı Hümayun Kalemî (A.DVN)

Dosya No/Vesika No: 69/20; 75/23; 116/7

Mektubi Kalemî Umum Vilayet (A.MKT.UM)

Dosya No/Vesika No: 47/8; 39/21; 62/10; 50/31; 90/14; 89/21; 61/62; 62/61; 93/49; 99/72; 110/17; 114/75; 138/1; 163/33; 140/62; 140/71; 194/24; 182/50; 162/91; 184/84; 222/47; 194/76; 200/79; 225/70; 220/79; 210/90; 271/53; 322/23; 290/67; 316/53; 341/36; 322/76; 403/33; 404/37; 397/75; 471/8; 484/2; 437/65; 468/55; 452/84; 459/85; 466/81; 541/9; 504/67; 568/5; 492/84

Mektubi Kalemî Nezaret ve Devair (A.MKT.NZD.)

Dosya No/Vesika No: 2/82;

Mektubi Kalemî Meclis-i Vâlâ (A.MKT.MVL.)

Dosya No/ Vesika No: 19/58; 35/48; 74/5; 77/79; 128/83; 137/67; 138/22; 138/66

Mektubi Kalemî Deavi (A.MKT.DV.)

Dosya No/Vesika No: 1/59; 7/95; 35/ 90; 43/60; 46/60; 65 / 4 ; 99/86; 127/88; 152/9; 162/91; 171/28; 187/93; 189/96; 189/23; 193/53; 194/12; 198/21; 198/63; 204/68; 208/68

Mektubi Muhimme Kalemî (A.MKT.MHM).

Dosya No/Vesika No: 131/2; 138/1; 138/33

Milli Kütüphane- Yazmalar Bölümü

Sivas Şer'îye Sicilleri: 14, 19, 24, 25, 29, 31, 32, 33, 40, 44, 46, 49, 50, 51, 52, 55, 63, 65, 141. Sadece taranan şer'îye sicilleri:7, 9, 15, 17, 20, 21, 22, 23, , 26, 27, 28, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, , 47, 48, 53, 54, 57, 58, 62, 64, 68, 75, 76, 77, 78, 88, 93, 103, 118, 120, 121, 123, 137, 143, 144, 148, 149, 152.

BASILİ ESERLER

- Ahmet Cevdet Paşa; **Tarih-i Cevdet**, III, İstanbul, 1308.
- Ahmet Rif'at; **Devhatü'n-Nukabâ Osmanlı Toplumunda Sâdât-ı Kirâm ve Nakibüleşrâflar**, Hazırlayanlar Hasan Yüksel-M. Fatih Köksal, Sivas 1998.
- Akdağ, Mustafa; **Türkiye'nin İktisadî ve İctimaî Tarihi**, I, II, İstanbul, 1995.
- Akgündüz, Ahmed; **Arşiv Belgeleri Işığında Somuncu Baba Şeyh Hâmid-i Velî ve Neseb-i Âlîsi**, İstanbul, 1992.
- Akgündüz, Ahmed; **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, I, İstanbul, 1990.
- Akkoyun, Songül; **1530 (H. 937) Tarihli Tahrir Defterine Göre Darende Kazası**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1992.
- Akşit, Oktay; **Roma İmparatorluk Tarihi**, İstanbul, 1970.
- Akurgal, Ekrem; **Anadolu Uygarlıkları**, Net Turistik Yayınları, 1993.
- Arıkan, Zeki; "Tahrir Defterlerinde Geçen Deyimler", **Osmanlı Araştırmaları**, XVI, 1996, 5.
- Arman, Füsün; "Darende Otuz Yapraklı Gül Şehri" Fotoğraflar; Erdal Yazıcı, **Atlas**, S. 38, 1996.
- Aşık Paşazâde; **Tevârih-i Âli Osman**, Yayınlayan Ali Bey, İstanbul, 1914.
- Aygün, Necmettin; **XVIII. Yüzyılda Trabzon'da Ticaret**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2002.
- Baltacı, Cahid; **XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1976.
- Baltacı, Cahit; "Şeriye Sicillerimizin Tarihi ve Kültürel Ehemmiyeti", 1-2, **Hergün Gazetesi**, 9-10 Haziran 1979.
- Barkan, Ömer Lütfi ; "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", **Türkiyat Mecmuası**, X, 1951-53.
- ; "İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri", **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, II/I, 20-39.
- ; "Osmanlı İmparatorlu'nda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", **Vakıflar Dergisi**, II, Ankara, 1942.

- Başakman, Mutlu; “Geleneksel Bölgesel Mimarinin Yorumlanması Durum Çalışması Aşağı Ulupınar, Yukarı Ulupınar, Balaban Yerleşmeleri” **Somuncu Baba Kültür Edebiyat ve Araştırma Dergisi**, S. 6, 1995.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi Katalogları Rehberi**, Ankara, 1995.
- Baykara, Tuncer; “ULUCAMİ-Selçuklu Şehrinde İskanı Belirleyen Bir Kaynak Olarak”, **Belleten**, LX, S.227, Ankara 1996.
- Baykara, Tuncer; **Anadolu’nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I. Anadolu’nun İdari Taksimatı**, Ankara, 1988.
- Belli, Oktay; “Urartular” **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, 1982.
- Bilge, Mustafa; **İlk Osmanlı Medreseleri**, İstanbul 1984.
- Bilgiç, Emin; “Anadolu’nun İlk Yazılı Kaynaklarında Yer Adaları ve Yerlerinin Tayini Üzerine İncelemeler”, **Belleten**, X, S. 39-40, 1946.
- ; “Urartular”, **Türk Ansiklopedisi**, 1982.
- Bossert, H. Th.; “Hitit Hiyeroglif Metinlerinde Tanrıça Hepat”, çev. U.B. Alkim, **Belleten**, XV, S. 59-60., 1951.
- Burke, Peter; **Tarih ve Tomlumsal Kuram**, çeviren Mete Tuncay, İstanbul, 1994.
- Çadırcı Musa; **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Ankara, 1997.
- Çağatay, Mustafa; “Geçmişe Işık Tutan Bir Eser Darende Tarihçesi” **Somuncu Baba Kültür ve Edebiyat Dergisi**, S. 12.
- Çetin, Atilla; **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kılavuzu**, İstanbul, 1979.
- Darkot, Besim; “Malatya” **İslam Ansiklopedisi**, VII.
- Demirel, Ömer; “Anadolu Selçuklu Devleti’nde Medreseler”, **CÜFEF Sosyal**
-----; **Osmanlı Dönemi Sivas Şehri Esnaf Teşkilâtı**, Sivas, 1998.
- ; **Sivas Şehir Hayatında Vakıflar Rolü**, Ankara 2000.
- Diñçol, M.A.; “Geç Hititler” **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, 1982.
- Duverger, Mourice; **Sosyal Bilimlere Giriş**, tercüme Ünsal Oksay, İstanbul 1980
- Emecan, Feridun M.; **XVI. Asırda Manisa Kazâsı**, Ankara 1989.
- Erdem, İlhan; **Türkiye Selçukluları İlhanlı İlişkileri 1258-1308**, Doktora Tezi, Danışman Ali Sevim, Ankara, 1995.
- Ergenç, Özer; “Osmanlı Şehrindeki “Mahalle”nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, **Osmanlı Araştırmaları**, IV. 1984, 68-78.

- Erkal, Mehmet; "Cizye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, XVIII.
- Ersoy, Osman; "Şer'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, XII, 24, 1979-1980.
- Ersoy, Osman; "Şer'iyeye sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", **Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, XXI, 3-4 Temmuz Aralık, 1963.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu, hazırlayan Zekeriyya Kurşun-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul, 1990.
- Evliya Çelebi; **Seyahatname**, III, İstanbul, 1314.
- Faroqı Surayı; **Osmanlı'da Kentler ve Kentliler**, İstanbul, 1994.
- Gökbilgin, M. Tayyib; "15 ve 16. Asırlarda Eyalet-i Rum" **Vakıflar Dergisi**, VI, 1965.
- Göyünç, Nejat; "Diyarbakir Beyliğinin İlk İdari Taksimatı", **İ.Ü.E.T. Tarih Dergisi**, S.23, 1969.
- ; "Hane Deyimi Hakkında", **Tarih Dergisi**, XXXII, 1979.
- ; **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, İstanbul, 1969.
- ; "Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı" **OSMANLI**, VI. Yeni Türkiye Yayınları,
- Gregory Abu'l Faraç; **Abu'l Faraç Tarihi**, çeviren Ö. Rıza Doğrul, II, İstanbul, 1987.
- Gülseren, Mehmet-Cengiz, Mehmet Ali; **Program Geliştirme Okulları İçin İlçemiz Darendede**, Ankara, 1966.
- Günaltay, Şemseddin; **Elam ve Mezopotamya**, Ankara, 1987.
- Güran, Tevfik; **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul, 1998.
- Haig, T.W.; "Serdâr", **İslam Ansiklopedisi**, X, İstanbul, 1967.
- Halaçoğlu, Yusuf; "Şer'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru", **Tarih Dergisi**, XXIV, 30, 1976.
- ; "Şer'iyeye Sicillerinin Toplu Kataloğuna Doğru Adana Şer'iyeye Sicilleri", **Tarih Dergisi**, XXX, 1976.
- Hanifi Hoca; **Darendede Tarihi**, Hulusi Ateş Kütüphanesi,
- Hinz, Walther; "İslam'da Ölçü Sistemleri" **Türklük Araştırmaları Dergisi**, S. 5, 1989.
- Hoca Sadettin; **Tacü't- Tevârih**, Sadeleştiren İsmet Parmaksızoğlu, İstanbul, 1979.

- İbni Bibi; **Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, Farsça Muhtasar Selçukanameden Tercüme, M. Nuri Gençosman, Ankara, 1941.
- İlgürel, Mücteb'a; "Şeriye Sicillerinin Toplu Kataloguna Doğru", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, XXVIII – XXIX, 1974-1975.
- İnalçık, Halil; "Eyalet" **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, II.
- ; "Osmanlılarda Cizye", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, XVIII.
- ; "Sened-i İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayûnu" **Bellekten**, XXVIII, S.112, Ekim 1964.
- ; "Tanzimat Nedir?", **AÜDTCF Yıllık Araştırmaları Dergisi** 1940-41, İstanbul, 1941.
- ; **Hicri 835 Tarihli Suret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid**, İstanbul, 1954.
- ; **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, I 1300-1600, İstanbul, 2000.
- Joseph von Hammer; **Osmanlı Tarihi**, çeviren Mehmet Ata, yeniden yazan Abdülkadir Karahan, İstanbul, 1991.
- Karal, Enver Ziya; "Ragıp Efendinin Layihası", **Tarih Vesikaları**, S. 5.
- ; **Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831**, Ankara, 1943.
- Kinal, Firuzan; **Eski Anadolu Tarihi**, Ankara, 1962.
- Köymen, Mehmet Altay; **Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi III. (Alp Arslan Zamani)**, Ankara, 1992.
- Kuban, Doğan; "Anadolu-Türk Şehri Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerine Bazı Gelişmeler", **Vakıflar Dergisi**, VII, 1968, 53-73.
- Kunt, M.; **Sancaktan Eyâlete**, İstanbul 1976.
- Kütükoğlu, S. Mübahat; "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettüat Defterleri", **Bellekten**, 59/ 225/ 1995.
- Lybyer, A.H.; **The Government of the Ottoman Empire in the Time of Suleiman the Magnificent**, Cambridge 1913.
- Mansel, Arif Müfit; **Ege ve Yunan Tarihi**, Ankara, 1971.
- Mardin, Ebül'Ûlâ; "Kadı", **İslam Ansiklopedisi**, VI, İstanbul, 1995.
- Mehmet Neşri; **Kitâb-ı Cihan-Nümâ**, I, yayınlayan Faik Reşit Unat-Mehmet A. Köymen, Ankara, 1995.
- Miroğlu, İsmet; **XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı**, İstanbul, 1975.

- Mourice Duverrger; **Sosyal Bilimlere Giriş**, tercüme Ünsal Oksay, İstanbul, 1980.
- Ocak, Ahmet Yaşar; “Zaviyeler” **Vakıflar Dergisi**, XII, 1978.
- Ocak, Ahmet Yaşar-Faroqhi, S.; “Zaviyeler” **İslam Ansiklopedisi**, XIII.
- Ortaylı, İlber; **Tanzimattan Sonra Mahalli İdareler (1840-1878)**, Ankara, 1974.
- Öz, Mehmet Ali; **İslam Öncesinden Günümüze Darende Tarihinden Kesitler**, Ankara, 2001.
- Özcan, Besim; “1853-1856 Osmanlı-Rus Harbinde Osmanlı Hristiyanlarının Takındıkları Tavrı”, **Tarih ve Düşünce**, Şubat 2001.
- Özdemir, Rifat; **XIX. Yüzyılda İlk Yarısında**, Ankara, Ankara, 1987.
- Özer, İlbeyi; **Darende Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri (1844)**, İstanbul 2000.
- Özsait, M.; “Anadolu’da Hellenistik Dönem”, **Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi**, 1982.
- Öztürk, İsmail Fehmi; **Darende Tarihi**, Düzce 1962.
- Pakalın, Mehmet Zeki; **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, III,
- Ramsay, W. M.; **Anadolu’nun Tarihi coğrafyası**, çeviren Mihri Pektaş, Ankara, 1960.
- Saraçoğlu, Hüseyin; **Türkiye Coğrafyası Üzerine Etüdler Doğu Anadolu**, I, Maarif matbaası, İstanbul, 1956.
- Savaş, Saim; “Dokuz Asırlık Türk Şehri Sivas, Danişmendli, Selçuklular, Eretna, Dadı Burhanettin ve Osmanlılar Dönemi” **Tarih ve Medeniyet**, S.23-24, İstanbul 1996.
- ; **Bir Tekkenin Dinî ve Sosyal Tarihi Sivas Ali Baba Zabiyesi**, İstanbul 1992
- Sevim, Ali-Merçil, Erdoğan; **Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset Teşkilat ve Kültür**, Ankara, 1995.
- Sevim, Ali-Yücel, Yaşar; **Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi**, I, Ankara, 1990.
- Sevin, Veli; “Anadolu’da Pers Egemenliği”, **Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi**, 1982.
- ; “Frigler”, **Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi**, 1982.
- ; “Lidya Devletinin Anahatları”, **Arkeoloji ve Sanat Dergisi**, 6-7, 1970.

- Sümer, Faruk; **Oğuzlar (Türkmenler)**, Ankara, 1965.
-----; **Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türkleri'nin Rolü**, Ankara, 1976.
- Şemseddin Sami; **Kamus'ul Âlâm**, Darendede, III, İstanbul, 1308.
-----; **Kâmûs-ı Türki**, İstanbul, 1989.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı; **1997 Genel Nüfus Tespitine Göre İl ve İlçelerin Toplam Şehir ve Köy Nüfusları**.
- Tarhan, M. Tarhan; "Urartu Devletinin Yapısal Karakteri", **IX. Türk Tarih Kongresi I**, Ankara, 1986.
- Tektaş, Musa; "Hanifi Hoca'nın Darendede Tarihi", **Somuncu Baba Kültür ve Edebyat Dergisi**, S. 6.
- Toprak, Naci; "Şeyh Hamid-i Veli Camii", **Somuncu Baba Kültür Edebiyat ve Araştırma Dergisi**, S. 10, 1996.
- Tuğlacı, Pars; "Darendede" **Osmanlı Şehirleri**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1985.
- Turan, Osman; "II. Keyhüsrev", **İslam Ansiklopedisi**, VI,
-----; **Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti**, İstanbul 1993
-----; **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul 1971.
- Türkay, Cevdet; "Osmanlı İmparatorluğu Devlet Teşkilatından Örnekler", **Belgelerle Türk Tarih Dergisi**, IX/X, S. 60.
Türkiye Tarihi 1300-1600, Cem yayını, İstanbul, 1995.
- Ulubaş, Ali Ulvi; **Darendede (Malatya) İmar Planı Araştırma Raporu**, 1996.
- Umar, Bilge; **Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi I**, İzmir, 1982.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; "Eretna Devleti", **Belleten**, 32.
-----; **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1969.
-----; **Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı**, Ankara, 1984.
-----; **Osmanlı Tarihi**, IV/I. Kısım, Ankara 1995.
- Yaman, Talat Mümtaz; **Osmanlı İmparatorluğunun Mülki İdaresinde Avrupalılaşıma Hakkında Bir Kalem Tecrübesi**, İstanbul 1940.
- Yediyıldız, Bahaeddin; **Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)**, Ankara, 1985.
- Yıldırım, Recep; **Eskiçağ'da Anadolu**, İzmir, 1966.
- Yıldız, Hakkı Dursun; **İslamiyet ve Türkler**, İstanbul, 1980.

- Yılmazçelik, İbrahim; **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840)**, Ankara, 1995.
- ;”1840-1850 Yıllarında Harput”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S. 52, 1988
- Yınanç, M. Halil; “Dulkadırlılar”, **İslam Ansiklopedisi**, III, 654-662.
- Yınanç, Refet; **Dukadır Beyliği**, Ankara, 1989.
- Yuvalı, Abdulkadir; “Darende Tarihi (XIV- XV. Yüzyıl)”, **Somuncu Baba Kültür Edebiyat ve Araştırma Dergisi**, S. 4.
- ; **İlhanlılar Tarihi I Kuruluş Devri**, Kayseri, 1994.
- Yücel, Yaşar; **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, I, Ankara 1981.
- ; **Eretna Devleti, Kadı Burhaneddin Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği**, Ankara, 1989.
- ; **Kadı Burhaneddin (1344-1398)**, Ankara 1970.